

З ІСТОРІЇ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН

Олександр Кравчук

ІНКОРПОРАЦІЯ НІМЕЦЬКОМОВНИХ ЗЕМЕЛЬ «КОРОНИ СВ. ВАЦЛАВА» ДО СКЛАДУ ЧСР (1918–1920 рр.)

У статті розглядається процес включення німецькомовних земель Богемії, Моравії та Сілезії до складу Чехословацької республіки. Показано внутрішні і зовнішні чинники інтеграції німецької меншини в ЧСР. Розкрито причини виникнення судетсько-німецького питання в Чехословаччині.

Ключові слова: ЧСР, національна політика, судетські німці, національна меншина, національне самовизначення.

У історії Першої Чехословацької республіки доленосними були національні проблеми. Серед них найбільш деструктивну роль відіграло судетсько-німецьке питання, яке проявлялось в незгоді німецькомовного населення з своїм політичним статусом в складі держави чехів і словаків. Національна політика Чехословаччини щодо німецької меншини була в центрі уваги багатьох дослідників: чеських (Я. Валента, К. Гаян, В. Курал, Я. Кучера, П. Махачек, В. Олівова, Я. Опат, Ф. Пероутка, Е. Радл, М. Сладек, В. Лацина та ін.¹), радянських (Б. Александров, І. Левін, Г. Піддубний, О. Клеванський і Є. Фірсов, Я. Шмераль та ін.²), західних (Х. Лемберг, С. Боєр, Й. Брюгель, І. Гайсс, Дж. Ротшильд, Ф. Сейбт, В. Воллек³), російських (С. Кретінін, О. Серапионова, М. Станков⁴), українських (С. Віднянський, І. Гранчак, М. Кірсенко, О. Кравчук, Т. Піковська, В. Фісанов та ін.⁵). Зазначені автори приділяли увагу переважно внутрішнім аспектам національної політики ЧСР. Але, як відзначив чеський історик Й. Гарна, «кожне питання, що стосується національної тематики... у випадку чеських німців навіть переходить кордони тодішньої Чехословаччини»⁶. Враховуючи все вищезазначене, мета даної статті — комплексно, з врахуванням внутрішніх і зовнішніх чинників, розкрити процес включення німецькомовних територій Чехії до складу ЧСР у 1918–1920 рр.

Відносини чеських і судетських політиків наприкінці Першої світової війни сягнули вищого ступеня політичної непримиренності. Чеські політики зробили ставку на здобуття незалежності за підтримкою країн

Антанти. Серед німецьких політиків Чехії були поширені ідеї реформування Австро-Угорщини (концепція Дунайської федерації), пангерманський рух, шовінізм якого був близьким до геополітичних планів Німеччини⁷. Проголошення Чехословацької держави 28 жовтня 1918 р. прискорило процес самовизначення німецькомовних областей. 29 жовтня — 3 листопада 1918 р. автономними частинами Німецької Австрії були проголошені німецькомовні частини Чехії в статусі провінцій Дейчбемен (центр — Ліберець), Судетенланд (Опава), Дейчзюдмерен (Зноймо), Бемервальдгау (Крумлов)⁸. Західні та північні райони цих самопроголошених областей межували радше з Німеччиною, ніж з Австрією, від якої вони відокремлювалися чеськомовними землями. Передумовою об'єднання цих провінцій з Австрією було її входження до складу Великої Німеччини⁹.

Чеські політики розглядали створення німецьких провінцій як спробу ослаблення чехословацької незалежності, але все ж здійснили спробу переговорів з судетсько-німецькими лідерами¹⁰. З ініціативи чеського соціал-демократа Р. Бехіне 30 жовтня 1918 р. очільник провінції Дейчбемен Р. Лодгман фон Ауен відвідав Національний комітет у Празі. А. Рашин, Ю. Стришибрний і Ф. Соукуп в розмові з ними погодилися, що за будь-яких обставин потрібен «взаємний захист майна і особи, аби запобігти будь-якому хаосові й неспокою»¹¹. Лідер аграріїв А. Швегла навіть запропонував німцям увійти до складу Національного комітету і потім до парламенту і уряду¹². Але Лодгман вимагав визнати самостійну Дейчбемен, і тому переговори завершилися безрезультатно. Він мав намір апелювати до мирної конференції за визнанням права всіх населених німцями теренів на національне самовизначення¹³. Не прийняли німецькі політики пропозиції співробітництва і в Моравії. Вони відхилили пропозицію чеських політиків увійти до складу Національного комітету в Брно, де їм пропонували третину місць¹⁴.

Небажання судетсько-німецьких політиків визнати включення німецьких територій до складу Чехословаччини обумовила відповідні дії чеських лідерів. 2 листопада 1918 р. Національний комітет у Празі наказав підлеглим установам припинити офіційні відносини з Дейчбемен¹⁵. Одночасно було заборонено ломбард військових позичок, власниками яких були, переважно, представники німецького населення. Крім того, було припинено поставки продуктів з Чехії до німецьких провінцій. Останній захід викликав масові заворушення у самопроголошених провінціях (зокрема, в Усті-над-Лабою, Хомутові, Ліберці, Соколові, Моравській Оставі). В такій нестабільній ситуації Р. Лодгман і Й. Зелігер 2 листопада спробували отримати продовольство з Саксонії. Але їм цього не вдалося, як і прагнення отримати її збройну підтримку. Тому 4 листопада соціал-демократ Й. Зелігер знову здійснив спробу переговорів з

Національним комітетом. Зелігеру обіцяли ні в чому не піддавати іноетнічні райони дискримінації, але пражани категорично відкинули проект поділу постачання людності на німецьку і чеську секції з нарізним підпорядкуванням. А. Рашин навіть зазначив: «Якщо німці наполягатимуть на самостійному своєму уряді, то чехи керуватимуться старою засадою: з заколотниками переговорів не ведуть»¹⁶. Відмовившись від пропозицій чеських політиків, німці «помилилися і самі позбавили себе впливу, який би вони могли отримати» в ЧСР¹⁷. Судетське питання перетворилося у вибухонебезпечне вогнище напруги у взаєминах між Чехословаччиною і Австрією¹⁸. Так, 8 листопада 1918 р. віденське зовнішньополітичне відомство вручило представникові ЧСР В. Тусару офіційний протест проти зазіхань Праги на «австро-німецькі терени»¹⁹.

Поряд з розбудовою національної державності чеські політики розпочали створення національної економіки шляхом підтримки вітчизняного капіталу, яка отримала назву «чехізації». Вона з чеської точки зору була спробою ревізії «онімечення» габсбурзької доби²⁰. Першими заходами обмеження позицій німецьких і угорського підприємців в економіці ЧСР були рішення від 9 листопада 1918 р. про заборону продажу і застави в банках великих землеволодінь²¹ і розпорядження, яке зобов'язувало всі місцеві іноземні акціонерні товариства утворити в Чехословаччині свої центральні керівні установи і зареєструватися у Національному комітеті²². Логіка такої політики також була наслідком відмови німецьких діячів від співробітництва з чеськими політиками. Варто відзначити, що в цей час австрійські політики зробили остаточну ставку на аншлюс з Німеччиною. 12 листопада 1918 р. парламент Австрії прийняв закон, за яким проголосив країну складовою частиною Німецької республіки.

У таких умовах розбудова основ Чехословацької держави була приреченою стати справою лише чехів і словаків. Це й показало прийняття її Тимчасової конституції, що була ухвалена 14 листопада 1918 р. Установчими національними зборами, які склалися з 201 чеха та 55 словаків.

Політики ЧСР, як і німецькі лідери неодноразово підкреслювали свою надію на рішення майбутньої мирної конференції. Але вони розуміли що на нього впливатиме фактичне домінування над прикордонням. Саме тому Прага поступово встановлювала свій контроль над німецькомовними територіями. З метою збереження історичних кордонів, прагнучи унеможливити демонстративну участь мешканців німецькомовних земель Чехії у виборах до парламенту Австрійської республіки, що мали відбутися в січні 1919 р., уряд ЧСР 29 листопада — 18 грудня 1918 р. зайняв терени чотирьох провінцій. Імпровізований фольксер склав зброю, майже не вчинивши опору²³.

У офіційних виступах вищого керівництва країни декларувало намір демократичного вирішення німецького питання в Чехословаччині, але не на основі самовизначення судетських німців, а на принципах рівноправності, гарантії захисту їх національних прав в межах держави чехів і словаків. Зокрема, при відкритті Національних зборів К. Крамарж і Ф. Томашек обіцяли німецьким співгромадянам права вільного культурного і національного розвитку²⁴. У своєму першому зверненні до Національних зборів 22 грудня 1918 р. президент Томаш Масарик пропонував німецькій меншині співпрацю у розбудові демократичної держави. «Ми переконані також, що господарські вигоди й користі велять нашим німецьким співгромадянам шукати шляху до нас. Від них залежить поставитися до нас правдиво... Щиро бажаю якнайскоріше прийти до згоди...» — зазначив Масарик. Насамкінець президент зазначив: «Всі громадяни доброї волі, без різниці партій, релігій і національностей мають можливість збудувати зразкову демократичну державу, якої завданням буде дбати про інтереси всього вільного самоуправного населення»²⁵. Однак згадка про те, що німці прийшли в чеські землі як колоністи і емігранти викликала критику президента з боку судетських політиків. Але конкретних проектів політики щодо меншин влада не мала, у зв'язку з чим уряд вирішив 17 грудня 1918 р. створити комісію спеціалістів, яка мала крім мовного питання займатися «цілим комплексом питань меншин» і підготувати конкретний проект впорядкування культурних і політичних прав меншин. Однак комісія, яку мав у випадку потреби очолити голова уряду К. Крамарж, ніколи незійшлась і концепція національної політики була відсутня і надалі²⁶. Уряд продовжував силове встановлення контролю над спірними територіями, де проживали поряд з іншими націями, німці. Так, 21 січня 1919 р. уряд ЧСР направив Варшаві меморандум, в якому твердилось, що необґрунтована польська окупація Тешина зруйнувала адміністрацію, посилює більшовицьку небезпеку і розхитала економічне життя. Чехословаччина базувала свої вимоги на Тешин на історичному праві та вважала, що Польща не може посилатися на право самовизначення націй, тому що в Тешинській Сілезії чеське і польське населення проживає не замкнутими територіями, так що тут також «стоїть самовизначення проти самовизначення»²⁷. Прага ставила вимогу звільнити територію. Вже 23 січня 1919 р. розпочався наступ військ ЧСР в Тешинській Сілезії. Війська ЧСР досягли тактичного успіху, але його супроводила моральна поразка. Військовим конфліктом своїх союзників були серйозно занепокоєні країни Антанти. Під їх тиском 30 січня 1919 р. Польща і ЧСР підписали перемир'я, а 3 лютого угоду, за якою значно вигіднішу для Чехословаччини лінію демаркації було вприпул посунуто до Тешина, округи Фриштат і Карвин залишено чехам²⁸.

Ставлення до ЧСР в німецьких політиків з Тешинської Сілезії було відмінним від лідерів самопроголошених провінцій. Ще 28 грудня 1918 р. Т.Г. Масарик повідомив Е. Бенешу прохання німців з Більська і Тешина «щоб ми їх полякам не віддавали», оскільки «Побоюються польського господарювання»²⁹. У Тешинській області жило 233 тисячі поляків (55%), 115 тисяч чехів (27%) і 76 тисяч німців (18%)³⁰. ЧСР прагнула приєднати цей регіон, адже чеська промисловість життєво потребувала вугілля, а залізниця і гірський перевал пов'язували Словаччину з Моравією³¹.

Остаточного питання державної приналежності німецьких районів Чехії мала вирішити Паризька мирна конференція. Разом з тим, німецькі емігранти з судетсько-німецьких земель продовжували боротьбу проти включення німецьких районів до складу ЧСР. Зокрема, перебуваючи на початку 1919 р. в Швейцарії Р. Лодгман закликав до створення незалежної держави з німецької Чехії³². 30 січня 1919 р. Б. Кугліх (колишній староста Опави) відправив до Паризької конференції протест щодо зайняття військами ЧСР Судет³³. Згодом діячі судетсько-німецьких провінцій навіть були включені до складу австрійської делегації на конференцію в Париж.

Позицію Чехословаччини на конференції представляв її міністр закордонних справ Е. Бенеш. У виступі перед Радою десяти 5 лютого 1919 р. він відкинув претензії німців щодо поділу Чехії на дві частини, в підтвердження чого навів статистичні, географічні і економічні обґрунтування. Зокрема, він мотивував включення німецьких земель Чехії до складу ЧСР необхідністю мати родовища корисних копалин, щоб не залежати від Німеччини та Польщі. Власні джерела сировини забезпечували економіку, запобігали безробіттю і соціальним заворушенням³⁴. Одним з аргументів включення німецькомовних теренів до складу ЧСР Е. Бенеш назвав існування чеських меншин (159 911 осіб) в Судетах. Бенеш відмітив, що чехословацький уряд не має ні найменшого наміру пригнічувати чеських німців, повністю надасть їм всі права національної меншини і чудово розуміє, що було б політичним безумством чинити інакше³⁵. Зокрема, експерт мирної конференції з цього питання Р. Сетон-Ватсон підтримав позицію Чехословаччини. Він висловив думку, що відокремлення від нової республіки населеної німцями частини Чехії залишить її беззахисною і знищить економічну незалежність. Експерт писав, що ЧСР проводитиме щодо своїх німецьких громадян толерантну політику, про яку було чітко заявлено президентом Масариком та його радниками³⁶. Враховуючи аргументацію ЧСР комісія з чехословацьких справ на Паризькій конференції 27 лютого 1919 р. визнала принцип збереження історичних кордонів чеських земель³⁷.

У 1919 р. етнонаціональна ситуація в ЧСР залишалася складною. З одного боку, влада, чеські політики виконали обіцянку надати рівні політичні права меншинам. Так, 31 січня 1919 р. був прийнятий закон, що врегулював виборчі правила до самоврядувань в ЧСР. У цьому нормативному акті узаконювалося загальне, рівне і пряме виборче право. Депутатські мандати надавалися на основі пропорційної системи³⁸. Але, з іншого боку, продовжувався процес встановлення домінування чеських підприємців в економіці нової держави. В умовах, коли судетські банки мали більшість своїх активів на депозитах у центральних банках Відня, 25 лютого 1919 р. чехословацький міністр фінансів А. Рашин заморозив усі фінансові трансакції та відокремив валюту нової країни від знеціненої, але все ще наявної в обігу імперської³⁹. Цей захід, а також закон про обов'язкову присягу німецьких урядовців (7 лютого 1919 р.), який передбачав звільнення тих з них, хто цього не зробив, викликали незадоволення німецького населення. Ним скористались націоналістичні німецькі лідери для того, щоб посилити опір ЧСР. Німецькі соціал-демократи вирішили провести демонстрації під гаслом: «Самовизначення німецького населення і приєднання німецької частини Чехії і Моравії до Німецької Австрії і до Німеччини»⁴⁰. Під час цих демонстрацій 4 березня 1919 р. в деяких місцях виникли зіткнення демонстрантів з військами ЧСР, під час яких 54 німці загинуло і близько 1 тис. було поранено.

У таких умовах влада ЧСР здійснила певні поступки меншинам. Так, з березня 1919 р. «Збірник законів...» виходив і в німецькому перекладі⁴¹, а пленум Верховного адміністративного суду ЧСР ухвалив рішення, що «на скаргу, подану німецькою мовою має бути видано поряд з рішенням чеським німецький переклад»⁴². Навесні 1919 р. Т.Г. Масарик і інші чеські політики були готові піти судетським німцям на чисельні поступки, включно з їх участю в уряді. Але австрійський міністр закордонних справ О. Бауер і Й. Зелгієр, які були про це повідомлені, рішучо виступали проти всіх переговорів⁴³. Водночас, на мирній конференції представники ЧСР погодилися на міжнародні гарантії захисту прав національних меншин. 1 квітня 1919 р. питання меншин обговорювала Рада трьох (В. Вільсон, Д. Ллойд-Джордж, Ж. Клемансо). Вона доручила підготувати проект договору про національні меншини комісії нових держав та комісіям по меншинам. 3 квітня 1919 р. було затверджено проект В. Вільсона, за яким Польща і ЧСР мали визнати окремі зобов'язання щодо охорони прав національних меншин⁴⁴. Сумніви щодо доцільності включення німецької меншини до складу ЧСР були в делегації США. Ще 11 лютого 1919 р. державний секретар Р. Лансінг одержав меморандум Лодгмана з протестом щодо включення німецьких територій Чехії до складу ЧСР⁴⁵. 1 квітня 1919 р. американський експерт, професор

А. Кулідж підготував спеціальний меморандум щодо прав національних меншин. Від підкреслив необхідність обережного ставлення до цієї проблеми, оскільки у багатьох випадках «історичні, географічні та економічні» чинники, які сприяють єдності націй, часто суперечать принципу національного самовизначення. У даному випадку йшлося про те, чи стануть «богемські німці» об'єктом систематичного процесу чехізації в сфері «офіційної мови, судочинства, шкіл, назв вулиць тощо». Прикметно, що В. Вільсон, дізнавшись про існування судетсько-німецької проблем, запитав: «Чому Масарик ніколи не згадував про судетських німців?». На думку історика В. Маматея, Масарик ніколи не говорив про неї президенту тому, що просто не мав такої можливості. У своєму меморандумі від 26 квітня 1919 р. професор Р. Кернер, з яким Т. Масарик спілкувався в 1918 р. у США, зауважував, що президент ЧСР у даному випадку керувався прикладом Швейцарії і що німці у новій державі отримують повну «територіальну автономію»⁴⁶.

У той же час, Чехословаччина продовжила ліквідацію наслідків національної дискримінації, що проявлялось в недостатньому розвитку національних середніх і вищої школи в змішаних прикордонних районах, де чехи серед німецького населення представляли меншину і значна частина їх дітей змушена була вчитись в німецьких навчальних закладах⁴⁷. На його вирішення був спрямований закон про національну школу від 3 квітня 1919 р.⁴⁸ Інтенсивно зросла кількість чеських середніх учбових закладів, але не стільки за рахунок створення нових шкіл, скільки шляхом реорганізації німецьких⁴⁹. На німецькі протести чеські політики відповідали, що скорочувалися лише ті школи, відвідування яких різко скоротилось, і наводили контраргумент, що в Словаччині, де німецьких шкіл не існувало, вони були створені⁵⁰.

Німецької меншини в значній мірі торкалася аграрна реформа, одним з мотивів якої була ліквідація економічної переваги інонаціональної шляхти. Вона розпочалася законом від 16 квітня 1919 р. що передбачав конфіскацію земельної власності більше 150 га. В чеських землях було конфісковано 2 400 000 га землі. З них 60% належали німецьким великим землевласникам⁵¹.

Зазначена політика здійснювалася в контексті обмеження «в справедливій мірі» німецьких привілеїв, за висловом Е. Бенеша в «Ноті про національний режим в Чехословаччині» від 20 травня 1919 р., представлений в комісію у справах нових держав на Паризькій мирній конференції У ноті також проектувалось «створити з Чехословацької республіки певну Швейцарію, зрозуміло, беручи до уваги особливі умови в Чехії». Е. Бенеш обіцяв пропорційне представництво національних меншин при загальному виборчому праві, державні національні школи,

рівний доступ до всіх державних і громадських посад, перетворення німецької мови в другу офіційну мову, яка буде застосовуватись в адміністрації, суді і парламенті нарівні з чеською⁵². На думку О. Серапіонової цей проект скоріше переслідував пропагандистську мету і свідчив про бажання чехословацького уряду пом'якшити чесько-німецький конфлікт⁵³. Після ноти Е. Бенеша, 21 травня 1919 р. на Паризькій мирній конференції було схвалено проект договору країн Антанти з ЧСР щодо гарантій прав національних меншин⁵⁴.

Поступово німецькі політики визнали реалії включення судетських земель до складу ЧСР. Вже наприкінці травня 1919 р. Ф. Кржепек на конференції німецького Союзу землевласників в Літомержицях висловив бажання встановити добрі відносини з чеськими аграріями. Участю у виборах до органів місцевого самоврядування в червні 1919 р., на яких перемогли німецькі соціал-демократи — 618 817 голосів (42,1% в областях з німецьким населенням)⁵⁵, чеські німці фактично визнали чехословацьку державу. Внаслідок виборів вони контролювали місцеві справи в населених пунктах з німецькою більшістю — 3369 сіл і 46 округ⁵⁶ (за іншими даними німецьких населених пунктів в ЧСР було 3405⁵⁷). Німецький християнський соціаліст Р. Маір-Гартінг у червні 1919 р. оприлюднив статтю з пропозицією прийняття результатів місцевих виборів у якості партійного ключа для кооптації німецьких членів до тимчасового парламенту⁵⁸. Помилкою чеських політиків було ігнорування цієї пропозиції, що виключило навіть потенційно лояльних німецьких політиків з процесу державотворення в ЧСР.

15 червня 1919 р. Делегація Австрії представила Паризькій мирній конференції меморандум від імені німецьких районів Богемії, Моравії і австрійської Сілезії «з метою довести несправедливе ставлення до 3,5 мільйонів австрійських німців». В меморандумі були викладені заперечення проти вимог включити німецьке населення до складу ЧСР: «Якщо німецькі області проти волі свого населення будуть приєднані до території Чехословаччини, то виникне колишня Австрія — в тому розумінні, що німці і чехи будуть вести постійну боротьбу один з одним. Таким чином, держави створюють в центрі Європи осередок громадянської війни, який може стати більш загрозливим для всього світу, ніж постійне заворушення на Балканах... Бажаючи виправити несправедливість, завдану Франції в 1870–1871 рр., союзні і об'єднані держави створюють одночасно другий Ельзас. Проголошуючи право народів розпоряджатись своєю долею, вони в той же час засуджують до політичної смерті населення більш багаточисельне, ніж те, що населяє всю Норвегію або Данію. 3,5 мільйони німців як підпорядкована нація ніколи не примириться з пануванням 6,5 млн. нації чехів, а нація панівна ніколи не

впорається з завданням, що постало перед нею. Обидві вони приречені на згубну боротьбу одна з одною. Теперішній згубний план означає, що після самої жахливої бійні, яку знала історія, знову встановлений порядок речей виявиться ще гіршим і буде ще більшою загрозою європейському миру, ніж довоєнний. Німецький народ ніколи не зможе зрозуміти, чому після всіх гуманних декларацій великих держав парламенту в Празі, де немає жодного німця, дано право вирішувати долю німецьких країв, тоді як його представникам обраними в цій країні вільним голосуванням народу, за допомогою поліцейських заходів закрили рот. Збудований на такій основі мир буде ще менш правомірним, ніж був Франкфуртський мир для Ельзасу»⁵⁹. Однак зазначений меморандум країни Антанти не взяли до уваги, як і поданий 16 червня 1919 р. конференції віденською делегацією на чолі з К. Реннером проект організації ЧСР на основі кантонального поділу, який би забезпечив територіальну автономію німецьким районам Чехії⁶⁰.

Серед державних діячів Антанти переважало переконання, що німецька і чеська частини Чехії та Моравії історично і економічно невідділимими одна від одної⁶¹. У зв'язку з цим, Версальський мирний договір 28 червня 1919 р. зафіксував між ЧСР і Німеччиною «старий кордон, що існував за станом на 3 серпня 1914 р. між Австро-Угорщиною і Німецькою імперією». Німеччина передавала Чехословаччині права лише на населений мораванами невеличкий округ Глущина (324 кв. км) з Ратиборської області у Силезії та фінансові зобов'язання за цим тереном. Набуваючи громадянства Чехословаччини і відповідно втрачаючи старе підданство, німці старші 18 років мали право оптації впродовж 2 років⁶².

У прагненні досягти міжнаціональної згоди, 10 липня 1919 р. уряд В. Тусара декларував налагодження відносин з національними меншинами, особливо з німецькою⁶³. Президент Масарик, який був цілком впевнений в тому, що від успішності демократичного рішення цього завдання значною мірою залежатиме майбутнє Чехословаччини, призначенні у липні 1919 р. А. Швєгли міністром внутрішніх справ, відзначив, що проблема національних меншин мусить бути розв'язана якнайшвидше і саме «за програмовою ініціативою уряду»⁶⁴. 22 липня 1919 р. Масарик амністував вихідців з німецької Чехії, які брали участь у військових формуваннях Німеччини і Австрії, у фольксвері самопроголошених провінцій⁶⁵.

Сен-Жерменський договір від 10 вересня 1919 р. визначав австрійський кордон з Чехословаччиною. Він загалом збігався з давнішою адміністративною межею Богемії і Моравії, що відокремлювала ці провінції і імперії від «власне австрійських областей». Лише район Вітораз (104 кв. км) було передано від Верхньої Австрії до складу Чехії, а

славетні своїм виноробством Валтиці (84 кв. км) відповідно від Нижньої Австрії до Моравії, з застосуванням етнічних критеріїв до рішення стосовно приналежності обох цих місцевостей⁶⁶.

Досягнувши на Паризькій мирній конференції успіху в питанні включення до складу ЧСР територій, де компактно проживали німецьке, русинське, угорське і польське населення, уряд Чехословаччини взяв на себе певні міжнародно-правові зобов'язання захисту прав національних меншин. 10 вересня 1919 р. в Сен-Жермен-ан-Ле Чехословаччина підписала з Британською імперією, Францією, Італією, Японією і США «Договір про національні меншини». В ньому визначались основи правового статусу національних меншин в складі ЧСР під протекцією новоствореної Ліги Націй. Чехословаччина зобов'язувалась «... надати всім своїм громадянам повну і справжню охорону їх життя і їх свобод незалежно від їх національності, державного громадянства, мови, раси або їх вірувань», а Підкарпатській Русі — «найширше самоуправління, сумісне з цілісністю чехословацької держави»⁶⁷.

Після поразки німецького сепаратизму, від обох сторін, чеської і німецької залежало, чи вдасться їм пом'якшити конфронтаційні відносини і розпочати конструктивну співпрацю. Головна роль в цьому дісталась президенту Т.Г. Масарику. Він більше ніж хто-небудь з чеських політиків усвідомлював значення німецького етносу для успішного розвитку нової чехословацької держави. Він відзначав, що німців проти їх волі в чехословацькій державі втримати неможливо і тому необхідно бути відносно них цілком справедливими і лояльними. Німцям має бути надано все, що їм по праву належить, щоб вони стали справжніми громадянами і могли свої сили «приділити творчій праці при розбудові спільної держави, її управлінні і економіки»⁶⁸.

На основі амністії президента Масарика всі німецькі діячі на чолі з головою уряду Дейчбемен Р. Лодгманом фон Ауеном змогли безкарно повернутися до ЧСР. Деякі військові німецької національності були прийняті на службу до армії ЧСР.

Наприкінці 1919 — в 1920 рр. відбувався процес формального створення німецьких політичних партій. Були засновані Німецька соціал-демократична робітничка партія в Чехословаччині, Німецька християнсько-соціальна народна партія, Німецька національна партія, Німецька ремісницька партія, Союз землевласників. Німецькі партії відразу почали активну політичну діяльність. Деякі з них розробили конституційні проекти ЧСР на принципах конфедерації, праві вето з боку регіонів при прийнятті загальнодержавних справ, наданні колективних прав всім представникам національних меншин (створення Національних рад як найвищих представників спільнот). Для їх реалізації, як вважали судетські

політики, необхідно було скликати нові Установчі збори ЧСР з представників всіх її народів. Ці вимоги прем'єру В. Тусару були представлені 20 грудня 1919 р. делегацією соціал-демократів на чолі з Й. Зелігером і 22 грудня — делегацією правих партій на чолі з Лодгманом. Прийняття вимог політиків судетських німців означало, що Чехословаччина мала б знову починати з «нуля», «відмінити» національну революцію і будувати державу загалом нового типу, певну чесько-німецько-словацько-підкарпаторусинську конфедерацію. Оскільки йшлося про конституційні закони, німці завжди б як друге національне представництво зуміли б створити таку парламентську коаліцію, яка б завадила прийняттю законів, які були для них неприйнятними⁶⁹.

Концепція статусу німців в новій державі, що передбачала широку автономію, чи надання їм колективних прав, в Конституції від 29 лютого 1920 р. відбиття не знайшла⁷⁰. Прийнята без представників національних меншин, Конституція закріплювала уявлення чеських політиків про демократичний характер вирішення німецького питання. Конституційні основи національної політики ЧСР передбачали забезпечення всіх громадян незалежно від національності всіма політичними правами, підтримку розвитку культури всіх національностей країни. Згідно з конституційним законом про адміністративну реформу (1920 р.) передбачалось запровадження широкого місцевого самоврядування, зокрема у двох територіальних одиницях, де кількісно переважало німецьке населення⁷¹. Конституція у національній політиці закріпила диференційований підхід. Основний закон надав представникам всіх націй країни рівні громадянські права. Але, ЧСР проголошувалася унітарною державою, тільки русинам Закарпаття конституція гарантувала територіальну автономію, а іншим меншинам і словакам — елементи національно-культурної автономії. Це забезпечило словакам і представникам меншин можливість всебічного розвитку. Проте, застосування такої комбінації було проявом певного дисбалансу законодавчих основ національної політики, адже чисельні національні спільноти — словаки, німці та угорці — залишилися без територіальної автономії, а порівняно менша — русини — отримали таке право. Такий законодавчий диспаратет став причиною подальших конфліктів між владою ЧСР і політиками словаків і національних меншин. Особливе несприйняття німецького і угорського населення, як колишніх панівних націй держави Габсбургів, викликало конституювання ЧСР як національної держави і надання їм лише статусу національної меншини.

Після сприятливого для ЧСР вирішення комісією послів Антанти питання державної приналежності Тешина в липні 1920 р.⁷² (німці становили 252 000 (40,5%⁷³) процес приєднання територій з німецьким населенням було завершено.

Загалом, за переписом 1921 р. із 13 374 364 громадян ЧСР 50,77% становили чехи і 14,73% — словаки, які офіційно фіксувалися як «чехо-словаки» (65,50%), а німці — друга за чисельністю нація Чехословацької республіки — 3 123 568 осіб (23,36%) — офіційно розглядалися як національна меншина⁷⁴.

Врегулювання німецького питання було найголовнішим завданням національної політики. Насамперед з нормалізацією чехословацько-німецьких відносин пов'язувалось остаточне розв'язання національних проблем. Політика керівництва ЧСР щодо громадян німецької національності полягала у прагненні залучити їх до співпраці в розбудові спільної демократичної держави. Однак, цей шлях врегулювання національних суперечностей був лише частково вдалим. Судетсько-німецькі прагнення автономії не були задоволені. Німці тимчасово прийняли існуюче становище, але їх незадоволеність і потенційна ворожість до нової держави продовжувала існувати⁷⁵. Після перших парламентських виборів німецькі політичні партії в червні 1920 р. проголосили політику «негативізму» — відмова від співробітництва з владою ЧСР. Певна частина судетських німців емігрувала. Відомо, що з Польщі, Чехословаччини, Ельзас-Лотарингії, колишніх колоній до Німеччини виїхало 600 000 осіб⁷⁶ (зокрема, близько 40 тис. емігрантів з німецької Чехії брало участь в так званих добровольчих корпусах, сформованих у Німеччині з метою збройної підтримки руху за самовизначення в Судетах⁷⁷).

Отже, зіткнення політичних інтересів представників найбільших національностей Чехії концентрувалося навколо дилеми державної приналежності німецькомовних земель «Корони Св. Вацлава». Пріоритет власних політичних проектів унеможливив компроміс. Чехословаччина вже на початку свого існування в політиці щодо судетських німців застосувала силові методи. Відділення від Богемії, Моравії і Сілезії (78 870 кв. км) промислово розвинених і багатих на корисні копалини судетсько-німецьких територій (26 537 кв. км) ставило під сумнів життєздатність держави чехів і словаків. Остаточо судетське питання вирішувалось в Парижі. У позбавленні судетських німців права на самовизначення переважили міркування «політичної доцільності». Інтересам країн Антанти суперечила ідея самовизначення судетських німців, підтримка якої означала сприяння реалізації великонімецької програми, що могло перетворити Німеччину, не дивлячись на її воєнну поразку, в європейську наддержаву, територіально і промислово більш потужну, ніж до 1914 р.

Обмеження судетсько-німецького права на самовизначення мало доле-носні наслідки, сформувало в представників цієї національної спільноти внутрішню опозицію до Версальського мирного врегулювання, небажання сприйняти ЧСР як свою державу, відмову від співробітництва з

чеськими партіями. До того ж, її німецькомовні землі межували з Австрією і Німеччиною (з 4 125 км. кордонів ЧСР на вищезазначені держави відповідно припадало — 558 і 1550 км). Це зберігало потенційну небезпеку німецького іредентизму німецької меншини Чехословаччини, що була найбільшою порівняно з іншими європейськими державами (наприклад, у Франції проживало 1,7 млн. німців, а в ЧСР — 3,2 млн.), негативно впливало на внутрішнє життя країни.

¹ *Valenta J.* Nezdařený pokus o jednání mezi Čechy a Němci na přelomu let 1918–1919 // *Moderní dějiny*. 3. — Praha, 1995. — S. 229–239; *Gajan K.* Německý imperialismus a československo — německé vztahy v letech 1918–1921. — Praha, 1962. — 284 s.; *Kural V.* Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938). — Praha, 1993. — 272 s.; *Kučera J.* Koncepce národního státu Čechu a Slováků a jeho realita v životě první republiky // *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě*. — Praha, 1999. — Sv. 2. — S. 602–610.; *Macháček P.* Cesta Čechů a Němců ke dnešku. — Praha, 2002. — 152 s.; *Olivová V.* Dějiny první republiky. Praha, 2000. — 356 s.; *Opat J.* Národnostní filozofie a politika T.G. Masaryka nejen pro Československo // *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě*. — Praha, 1999. — Sv. 2. — S. 457–468.; *Peroutka F.* Budování státu. I–II (1918–1919). — Praha, 2003. — 868 s.; *Rádl E.* Válka Čechů a Němců. — Praha, 1993. — 296 s.; *Sládek M.* Němci v Čechách. Německá menšina v českých zemích a Československu: 1848–1946. — Praha, 2002. — 200 s.; *Lacina V.* Zlatá léta československého hospodářství (1918–1929). — Praha, 2000. — 254 s.

² *Александров Б.А.* Положение национальных меньшинств в послевоенной Европе. — Москва, 1933. — 184 с.; *Левин И.* Национальный вопрос в послевоенной Европе. — М., 1934. — 526 с.; *Піддубний Г.* Чехо-Словаччина. Чехія, Словаччина, Закарпатська Україна. — Харків, 1931. — 231 с.; *Клеванский А.Х., Фирсов Е.Ф.* Провозглашение независимости Чехословакии и первые шаги по организации власти // *Политические системы в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. 1917–1929 гг.* — М., 1988. — С. 197–212.; *Шмераль Я.Б.* Образование Чехословацкой республики в 1918 г. — М., 1967. — 339 с.

³ *Lemberg H.* Němci a český stát ve 20. století. // *Velké dějiny malý národ*. — Praha, 1995. — S. 22–35.; *Boyer C.* Konflikt und Kooperation zwischen Tschechen und Deutschen in der Wirtschaft der Ersten Republik // *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě*. — Praha, 1999. — Sv. 2. — S. 611–619; *Brugel J.W.* Češi a Němci 1918–1938. — Praha, 2006. — 848 s.; *Geiss I.* Čechy a jejich dějiny viděné z Německa. // *Velké dějiny malý národ*. — Praha, 1995. — S. 7–21.; *Ротшильд Д.* Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. — К., 2001. — 495 с.; *Seibt F.* Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy. — Praha, 1996 — 468 s.; *Wallace W.V.* Czechoslovakia. — London–Tonbridge, 1976. — 374 s.

⁴ *Кретинин С.В.* Судетские немцы: Народ без родины. 1918–1945 гг. — Воронеж, 2000. — 320 с.; *Сератионова Е.П.* Чешские земли, чехи и немецкий вопрос (1918–1945 гг.) // *Славяноведение*. — 2000. — № 5. — С. 43–51.; *Станков Н.Н.* «Красно-зеленая коалиция» и немцы в Чехословакии (июль 1919 г. — август 1920 г.) // *Вестник*

Волгоградского государственного университета. Серия 4: История. Философия. Научно-теоретический журнал. — Волгоград, 1999. — С. 53–59.

⁵ *Віднянський С.В.* Чехословацка республіка // *Історія Центрально-Східної Європи.* — Львів, 2001. — С. 417–426.; *Гранчак І.* Утворення Чехословаччини та її вплив на долю народів Центральної Європи // *Закарпаття в складі Чехословаччини: проблеми відродження і національного розвитку: Доповіді наукового семінару, присвяченого 80-ій річниці утворення Чехословаччини.* Ужгород, 28 жовтня 1998 року. — Ужгород, 1999. — С. 3–20; *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років. Політико-дипломатична історія з доби становлення Чехословацької республіки. — К., 1997. — 335 с.; *Кравчук О.М.* Судетські німці в історії Чехії // *Проблеми історії країн Центральної та Східної Європи: збірник наукових праць.* — Кам'янець-Подільський, 2011. — Вип. 2. — С. 155–171; *Піковська Т.В.* Національне питання в програмах німецьких політичних партій у Першій Чехословацькій республіці в 1920 — середині 1930-х рр. // *Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету «Актуальні проблеми вітчизняної та всесвітньої історії».* — Випуск 19, Рівне, 2010. — С. 229–233; *Фісанов В.П.* Програне суперництво (США та Австро-Угорщина у Центральної Європи в роки Першої світової війни). — Чернівці, 1999. — 261 с.

⁶ *Harna J.* Česká historiografie a trendy výzkumu dějin meziválečného Československa ke konci 20 století // *Československo 1918–1938. // Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě.* — Praha, 1999. — Sv. 1. — S. 45.

⁷ *Пон И.И.* Нарастание внутривосточного кризиса в Австро-Венгрии и усиление ее зависимости от Германии // «Дранг нах Остен» и народы Центральной, Восточной и Юго-Восточной Европы 1871–1918 гг. — М., 1977. — С. 206–223. — С. 210.

⁸ *Sládek M.* Němci v Čechách... — S. 26; *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 88–89; *Gajan K.* Voj o směr vývoe československého státu v letech 1918–1920 // *Přehled československých dějin. Díl III. 1918–1945.* — Praha, 1960. — S. 61.

⁹ *Ротшильд Д.* Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами. — К., 2001. — С. 102–103.

¹⁰ *Sládek M.* Němci v Čechách... — S. 26.

¹¹ *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 88–89; *Gajan K.* Německý imperialismus a československo — německé vztahy v letech 1918–1921. — Praha, 1962. — S. 31.

¹² *Valenta J.* Nezdařený pokus o jednání mezi Čechy a Němci na přelomu let 1918–1919 // *Moderní dějiny.* 3. — Praha, 1995. — S. 231.

¹³ *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 112.

¹⁴ *Valenta J.* Nezdařený pokus o jednání mezi Čechy a Němci na přelomu let 1918–1919 ... — S. 231.

¹⁵ Národní archiv, Praha. Fond Narodni vybor v Praze 1918. — Karton 1. Signatura 7.

¹⁶ *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 90, 112.

¹⁷ *Peroutka F.* Budování státu. I–II (1918–1919)... — S. 130.

¹⁸ *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 88–89.

¹⁹ *Kірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 115.

²⁰ *Boyer C.* Konflikt und Kooperation zwischen Tschechen und Deutschen in der Wirtschaft der Ersten Republik // *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě.* — Praha, 1999. — Sv. 2. — S. 611–612.

²¹ *Lacina V.* Zlatá léta československého hospodařství (1918–1929)... — S. 27.

²² *Шмераль Я.Б.* Образование Чехословацкой республики в 1918 году. — М., 1967. — С. 236.

²³ *Kірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 128.

²⁴ *Gajan K.* Německý imperialismus a československo — německé vytahy v letech 1918–1921... — S. 41.

²⁵ *Масарик Т.Г.* Добірні думки. — Прага, 1925. — С. 422–426.

²⁶ *Kučera J.* Koncepte národního státu Čechu a Slováků a jeho realita v životě první republiky... — S. 603.

²⁷ Vzajemna neoficiální korespondence T.G. Masaryka s Eduardem Benešem z doby parizských mírových jednání (říjen 1918 — prosinec 1919). K vydání připravil Z. Šolle. — Praha, 1994. — Česta druhá. — S. 358.

²⁸ *Kірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 240.

²⁹ Vzajemna neoficiální korespondence T.G. Masaryka s Eduardem Benešem z doby parizských mírových jednání (říjen 1918 — prosinec 1919)... — S. 145.

³⁰ *Klimko J.* Politické a právní dějiny hranic predmnichovské republiky (1918–1938). — Bratislava, 1986. — S. 35, 38

³¹ *Ллойд Джордж Д.* Правда о мирных договорах: В двух томах. — М., 1957. — Т. II. — С. 150.

³² *Кретинин С.В.* Судетские немцы... — С. 52.

³³ Archiv Ústavu T.G. Masaryka. — F. TGM. — R. — Krabice číslo 394. — Složka 1. Slezsko, Těšínsko. Dokumenty oficiální. 1919.

³⁴ *Kірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 292.

³⁵ *Ллойд Джордж Д.* Правда о мирных договорах: В двух томах. — М., 1957. — Т. II. — С. 149.

³⁶ *Фісанов В.П.* Програє суперництво... — С. 188–189.

³⁷ *Klimko J.* Politické a právní dějiny hranic predmnichovské republiky (1918–1938). — Bratislava, 1986. — S. 70.

³⁸ Zákon ze dne 31. ledna 1919, kterým vydává se řád volení v obcích republiky Československé. Čís. 75. // Zbírka zákonů a nařízení státu Československého. — 1919. — Částka XVI. — S. 77–88.

³⁹ *Ротшильд Д.* Східно-Центральна Європа між двома світовими війнами... — С. 156–157.

⁴⁰ *Gajan K.* Německý imperialismus a československo — německé vytahy v letech 1918–1921... — S. 94, 101–102.

- ⁴¹ *Kučera J.* Koncepce národního státu Čechu a Slováků a jeho realita v životě první republiky... — S. 604.
- ⁴² Národní archiv, Praha. Fond Nejvyšší správní soud. — Karton 72. — Signatura 16.
- ⁴³ *Šolle Z.* Masaryk a Beneš ve svých dopisech z doby pařížských mírových jednání // *Vzajemná neoficiální korespondence T.G. Masaryka s Eduardem Benešem z doby parizských mírových jednání (říjen 1918 — prosinec 1919)*. K vydání připravil Z. Šolle. — Praha, 1994. — Cesta první. — S. 44.
- ⁴⁴ *Peška Z.* Národní menšiny a Československo. — Bratislava, 1932. — S. 34.
- ⁴⁵ *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 135.
- ⁴⁶ *Фісанов В.П.* Програне суперництво... — С. 188–190.
- ⁴⁷ *Кузьмин М.Н.* Школа и образование в Чехословакии (конец XVIII — 30 гг. XX ст.). — М., 1971. — С. 199, 201.
- ⁴⁸ *Небесник Н.М.* На путях развития новой чехословацкой школы. — М., 1978. — С. 11.
- ⁴⁹ *Кузьмин М.Н.* Школа и образование в Чехословакии ... — С. 222.
- ⁵⁰ *Pavliček V.* K ústavním aspektům práv menšin po vzniku Československa // *Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě*. — Praha, 1999. — Sv. 2. — S. 599.
- ⁵¹ *Kárník Z.* České země v éře První republiky (1918–1938). — Díl první. — Vznik, budování a zlatá léta republiky (1918–1929). — Praha, 2003. — S. 486.
- ⁵² *Ллойд Джордж Д.* Правда о мирных договорах... — С. 149.
- ⁵³ *Серапионова Е.П.* Чешские земли, чехи и немецкий вопрос ... — С. 46.
- ⁵⁴ *Peška Z.* Národní menšiny a Československo. — Bratislava, 1932. — S. 36.
- ⁵⁵ *Gajan K.* Voj o směr vývoje československého státu v letech 1918–1920 // *Přehled československých dějin. Díl III. 1918–1945*. — Praha, 1960. — S. 90–91.
- ⁵⁶ Luža Radomír *Sudetoněmecká otázka* // [cid:op.mhtml.1332944836383.592aba1268673b83@172.30.136.17](http://cid.op.mhtml.1332944836383.592aba1268673b83@172.30.136.17)
- ⁵⁷ *Seibt F.* Německo a Češi. Dějiny jednoho sousedství uprostřed Evropy... — S. 229.
- ⁵⁸ *Brugel J. W.* Češi a Němci 1918–1938... — S. 170.
- ⁵⁹ *Ллойд Джордж Д.* Правда о мирных договорах... — С. 160.
- ⁶⁰ *Kural V.* Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)... — S. 26.; *Brugel J.W.* Češi a Němci 1918–1938... — S. 165.
- ⁶¹ *Ллойд Джордж Д.* Правда о мирных договорах... — С. 161.
- ⁶² *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 180–181.
- ⁶³ *Gajan K.* Voj o směr vývoje československého státu v letech 1918–1920 ... — S. 90–91.
- ⁶⁴ *Опат Я.* Т.Г. Масарик і нова Європа // *Хроніка 2000*. — 1999. — Вип. 29–30. — С. 75.
- ⁶⁵ *Gajan K.* Německý imperialismus a československo — německé výtahy v letech 1918–1921... — S. 119; *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 196.
- ⁶⁶ *Кірсенко М.* Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 192.

⁶⁷ Международная политика новейшего времени в договорах, нотах и декларациях. — М., 1926. — Ч. 2. — С. 379.

⁶⁸ Gajan K. Vzťah T.G. Masaryka k českým Němcům (1918–1935). // Československo 1918–1938. Osudy demokracie ve Střední Evropě. — Praha, 1999. — Sv. 2. — S. 629–631.

⁶⁹ Kárník Z. České země v éře První republiky ... — S. 92–96.

⁷⁰ Серапионова Е.П. Чешские земли, чехи и немецкий вопрос (1918–1945 гг.)... — С. 46.

⁷¹ Kučera J. Koncepce národního státu Čechu a Slováků a jeho realita v životě první republiky... — S. 608.

⁷² Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 282.

⁷³ Kárník Z. České země v éře První republiky... — S. 88.

⁷⁴ Statistická příručka republiky československé. II. Sestavil Státní úřad statistický. V Praze. Nákladem vlastním. — 1925. — S. 365.; Kural V. Konflikt místo společenství? Češi a Němci v československém státě (1918–1938)... — S. 214.

⁷⁵ Sládek M. Němci v Čechách... — S. 51.

⁷⁶ Геффернен М. Значення Європи. Географія та геополітика. — К.: Дух і літера, 2011. — 464 с. — С. 197.

⁷⁷ Кірсенко М. Чеські землі в міжнародних відносинах Центральної Європи 1918–1920 років... — С. 174.

В статтє рассматривается процесс включения немецкоязычных земель Богемии, Моравии и Силезии в состав Чехословацкой республики. Показано внутренние и внешние факторы интеграции немецкого меньшинства в ЧСР. Раскрыты причины возникновения судетско-немецкого вопроса в Чехословакии.

Ключевые слова: ЧСР, национальная политика, судетские немцы, национальное меньшинство, национальное самоопределение.

The article is devoted to the looks of the German-speaking lands of Bohemia, Moravia and Silesia to the Czechoslovak Republic. Displaying the internal and external factors of integration of German minority in Czechoslovakia. Besides the article is included the reason of the Sudeten-German question in Czechoslovakia.

Key words: Czechoslovakian Republic, national politics, Sudeten Germans, national minorities, national self-determination.